

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Журналистика саласындағы ақпараттық-коммуникативтік технологиялар

ЖАРИЯЛАНДЫ
02.06.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/155261/>

Орындаған: Шалмуханбет Айкерім

«Тұран» университеті

«Гуманитарлы-заң» факультеті

«Журналистика және аударма ісі» кафедрасы

Журналист мамандығының 1 курс студенті

Жетекшісі: Қаршығаева Айнұр Аралбекқызы

@turan-edu.kz

Аңдатпа: Бұл мақала қазіргі журналистикадағы ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың рөлін қарастыруға арналған. Ол журналистік тәжірибеде ақпаратты жинау, өңдеу және тарату процесіне жаңа технологиялардың әсерін зерттейді. Журналистер деректермен жұмыс істеу және аудиториямен байланыс жасау үшін пайдаланатын негізгі құралдар мен платформалар, сондай-ақ олардың журналистік мазмұнның форматтары мен жанрларына әсері қарастырылады. Журналистикада ақпараттық технологияларды қолданудағы этика мен кәсіби жауапкершілік мәселелеріне ерекше назар аударылады. Қорытындыда ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың болашақта дамуы мен журналистикаға әсері туралы болжам жасалады.

Кілт сөздер: ақпараттық технологиялар, журналистика, жаңа технологиялар, ақпарат жинау, журналистік мазмұн форматтары, журналистік мазмұн форматтары.

Аннотация; Данная статья посвящена рассмотрению роли информационно-коммуникативных технологий в современной журналистике. В ней исследуется влияние

новых технологий на процесс сбора, обработки и распространения информации в журналистской практике. Рассматриваются основные инструменты и платформы, используемые журналистами для работы с данными и коммуникации с аудиторией, а также их влияние на форматы и жанры журналистского контента. Особое внимание уделяется вопросам этики и профессиональной ответственности в использовании информационных технологий в журналистике. В заключении делается прогноз о дальнейшем развитии и влиянии информационно-коммуникативных технологий на журналистику в будущем.

Ключевые слова: информационно-коммуникативные технологии, новые технологии, сбор информации, обработка информации, распространение информации, коммуникация с аудиторией, форматы журналистского контента.

Annotation: This article is devoted to the role of information and communication technologies in modern journalism. It examines the impact of new technologies on the process of collecting, processing and distributing information in journalistic practice. The main tools and platforms used by journalists to work with data and communicate with the audience, as well as their impact on the formats and genres of journalistic content, are considered. Special attention is paid to the issues of ethics and professional responsibility in the use of information technology in journalism. In conclusion, a forecast is made about the further development and impact of information and communication technologies on journalism in the future.

Keywords: information and communication technologies, new technologies, information collection, information processing, information dissemination, communication with the audience, formats of journalistic content.

Қазіргі журналистика тез дамып келе жатқан ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың әсерінен үнемі өзгеріп отырады. Бұл мақалада біз журналистика саласындағы осындай технологияларды қолданудың өзекті сын-қатерлері мен перспективаларын, олардың жаңалықтарды жинау, талдау және тарату процестеріне әсерін, сондай-ақ олардың қазіргі заманғы медиаға ашатын мүмкіндіктерін қарастырамыз[3, 6 б]. .

Қазіргі замандағы медиа (кейде жаңа медиа немесе цифрлық медиа деп те аталады) мазмұнды құруға, таратуға және тұтынуға арналған әртүрлі платформаларды, қолданбаларды және қызметтерді қамтитын ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың кең ауқымы болып табылады. Бұл технологиялар теледидар, радио және баспа басылымдары сияқты дәстүрлі медианы да, веб-сайттар, блогтар, әлеуметтік медиа, бейне хостингтер, подкасттар және мессенджерлер сияқты желілік кеңістікте

пайда болатын мазмұнның жаңа түрлерін де қамтиды.

Қазіргі медианың басты ерекшеліктерінің бірі-олардың интерактивтілігі мен қол жетімділігі. Пайдаланушылар мазмұнды тұтынып қана қоймай, оны құруға, пікір алмасуға, түсініктеме беруге және әртүрлі онлайн платформалар арқылы таратуға мүмкіндік алады. Бұл байланыс пен өзара әрекеттесудің жаңа формаларына, сондай-ақ ақпарат тұтынушыларының рөлі мен ықпалының өзгеруіне әкелді, ұтқырлық пен қол жетімділікпен де сипатталады. Мобильді құрылғылардың кең таралуы мен жоғары жылдамдықты интернет байланыстарының арқасында пайдаланушылар кез келген уақытта және кез келген жерде мазмұнға қол жеткізе алады, бұл ақпаратты мобильді және икемді етеді[6].

Сонымен қатар, медиа көбінесе жекелендіруге және алгоритмдік мазмұнды сүзуге негізделген. Әлеуметтік медиа және іздеу жүйесінің алгоритмдері мазмұнды әр пайдаланушының қалауы мен қызығушылығына бейімдеуге тырысады, бұл жекелендірілген ақпараттық көпіршіктер мен жоғары мамандандырылған қауымдастықтарға әкелуі мүмкін. Жалпы, медиа қоғамдық пікірге әсер етудің, қоғамдық хабардарлықты қалыптастырудың және бұқараны жұмылдырудың қуатты құралы болып табылады. Дегенмен, олар ақпараттың түпнұсқалығы, деректердің құпиялылығы, сондай-ақ мазмұнның сапасы мен сенімділігі мәселелеріндегі қиындықтарды білдіреді.

Интернеттің, әлеуметтік медианың, мобильді құрылғылардың және басқа да ақпараттық технологиялардың дамуымен журналистер ақпаратты алу, өңдеу және тарату үшін жаңа мүмкіндіктерге ие болды. Жаңалықтарды жинау дереккөздерге жылдам қол жеткізу және нақты уақыттағы оқиғаларды бақылау үшін цифрлық құралдарды пайдалану мүмкіндігінің арқасында жылдамырақ болды. Алайда, жаңа технологиялардың пайда болуымен жаңа қиындықтар туындайды. Ақпараттық шу, жалған жаңалықтар, деректердің құпиялылығы мәселелері-мұның бәрі қазіргі журналистер үшін күнделікті шындықтың бір бөлігіне айналады[3, 23 б]. Олар Ақпаратты сүзуге, оның дұрыстығын тексеруге және аудиторияға тек дәлелденген фактілерді жіберуге қабілетті болуы керек.

Журналистика саласындағы ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың маңызды аспектілерінің бірі-интерактивті мазмұн форматтарын құру және жаңалықтарды құру процесіне аудиторияны тарту мүмкіндігі. Заманауи медиа платформалар кері байланыс, материалдарға түсініктеме беру, пайдаланушы жасаған мазмұнды құру және журналистер мен оқырмандар арасындағы диалогты ұйымдастырудың кең мүмкіндіктерін ұсынады. Бұл журналистік жұмыстың жаңа көкжиегін ашады, бұл аудиторияның қажеттіліктерін қанағаттандыратын икемді және жауап беретін мазмұн формаларын жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, журналистер манипуляция мен жалған ақпараттың ықтимал қауіптерін ескере отырып, қоғамдық медианың рөлі мен әсеріне мұқият болуы керек.

Қазіргі медиа ортада сұхбат подкасттары журналистер мен олардың аудиториясына бірегей мүмкіндіктер бере отырып, ерекше орын алады. Бұл форматтар дәстүрлі сұхбат элементтерін цифрлық аудио трансляцияның артықшылықтарымен біріктіріп, назар аударатын және коммуникацияны дамытатын бірегей мазмұнды жасайды. Сұхбат подкасттары аудио мазмұнды жазу, өңдеу және тарату үшін цифрлық технологияны қолдануға негізделген. Мобильді құрылғылардың дамуымен және жоғары жылдамдықты интернет байланыстарының қол жетімділігімен подкаст құру кез-келген журналистке қол жетімді болды. Аудио файлдарды жазуға және өңдеуге арналған бағдарламалар мамандандырылған жабдықсыз да жоғары сапалы подкасттар жасауға мүмкіндік береді[3, 81 б]..

Сұхбат подкасттары журналистерден ерекше шеберлік пен кәсібилікті талап етеді. Бұл тек әңгімелесу және дұрыс сұрақтар қою қабілеті ғана емес, сонымен қатар қонақтармен және сұхбаттасушылармен жұмыс істеу кезінде өте маңызды болып табылатын сенім мен ашықтық атмосферасын құру мүмкіндігі. Сәтті подкасттар көбінесе жүргізушінің жақсы дайындалуымен, қызықты мазмұнмен және эмоционалды қатысумен сипатталады.

Сұхбат подкасттары журналистер үшін де, олардың аудиториясы үшін де ерекше артықшылықтар береді. Журналистер үшін бұл қызықты қонақтар мен сарапшыларды тарта отырып, тақырыптарды тереңірек және егжей-тегжейлі қарастырады. Аудитория үшін подкасттар бірегей ақпарат пен көзқарасты алуға, сондай-ақ мәтінді оқудан гөрі қызықты болатын әңгіме атмосферасына еруге мүмкіндік береді. Бұл жаңа мазмұн форматы ғана емес, сонымен қатар журналистер мен олардың аудиториясы үшін өте көңілді бағдарлама. Олар бірегей және қызықты мазмұн жасауға мүмкіндік беретін байланыс пен ақпарат алмасудың жаңа көкжиектерін ашады. Алайда, бұл форматта сәтті жұмыс істеу үшін журналистің техникалық дағдылары да, шеберлігі де, қызықты және мазмұнды әңгімелер құруына ептілік қажет.

Жеке өмірбаян — бұл жеке адамдардың өмірлік тағдырлары мен әңгімелеріне назар аударатын, олардың тәжірибелеріне, тәжірибелері мен сезімдеріне мән беретін журналистика форматы. Бұл формат жеке тәжірибелер мен әңгімелер объективі арқылы қоғамның әлеуметтік және мәдени аспектілерін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Өмірбаянның негізгі идеясы-адамдардың өмірінен нақты, нақты мысалдар арқылы маңызды тақырыптар мен мәселелерді талқылауға көтеру. Жеке тәжірибелері мен сынақтары туралы айту арқылы адамдар аурумен күресу, қиындықтарды жеңу, өмірдің мәнін табу және т.б. сияқты көптеген әлеуметтік мәселелерге жарық түсіре алады[9]..

Көбінесе жеке әңгімелер кейіпкерлермен сұхбат негізінде жазылады және олардың әңгімелерінен дәйексөздер мен үзінділермен расталады. Бұл материалды жеке және эмоционалды етеді, оқырмандарға кейіпкерлер мен олардың әңгімелерін жақсы түсінуге және оларға жанашырлық танытуға мүмкіндік береді. Әңгіме журналистика саласында

үлкен әлеуетке ие, өйткені оларды маңызды әлеуметтік мәселелерге назар аудару, қоғамда эмпатия мен ынтымақтастық құру және нақты мәселелер мен қиындықтар туралы хабардар ету үшін пайдалануға болады.

Алайда, жеке сұхбат құру кезінде журналистер өз кейіпкерлерінің сезімдері мен құпиялылығына ерекше мұқият және сезімтал болуы керек. Олардың сенімін теріс пайдаланбау керек немесе тиісті тексерусіз ештеңені растамау керек. Ақпараттың дәлдігі мен сенімділігі — мұндай мазмұнды жасау кезінде сақталуы керек негізгі принциптер. Осылайша, жеке әңгімелер журналистер үшін аудиторияның эмоцияларын қызықтыратын және оятатын, сондай-ақ қоғамдық пікір мен қоғамдық құндылықтардың қалыптасуына әсер ететін терең және жанды мазмұнды құрудың қуатты құралы болып табылады.

Ақпараттық технологиялардың дамуымен және мазмұнды тұтынудың әдеттегі тәсілдерінің өзгеруімен журналистика да өзгеріске ұшырайды, бұл ақпаратты берудің жаңа форматтары мен тәсілдерінің пайда болуына әкеледі. Мультимедиялық тергеулер-оқиғалар немесе құбылыстар туралы толық және жан-жақты баяндау жасау үшін мәтінді, кескіндерді, бейнелерді және аудионы біріктіру. Бұл формат журналистерге тақырыпты тереңірек және егжей-тегжейлі зерттеуге, сондай-ақ аудиторияға әртүрлі ақпарат көздерін ұсынуға мүмкіндік береді.

Интерактивті репортаж оқырмандарға оқу тәртібін өзгерту, қосымша материалдарды таңдау немесе сауалнамалар мен пікірталастарға қатысу арқылы материалмен белсенді қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Бұл формат журналистиканы қызықты әрі интерактивті етеді, сонымен қатар аудиторияға тақырыпқа тереңірек енуге мүмкіндік береді. Журналистика саласында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану перспективалары өте жігерлі көрінеді. Жасанды интеллект, аналитикалық құралдар және деректерді өңдеудің автоматтандырылған жүйелерінің дамуымен журналистер тергеу жүргізу, трендтерді талдау және мазмұнның инновациялық формаларын құру үшін жаңа құралдар алады.

Виртуалды шындық (VR)-бұл пайдаланушыларға сандық әлемге енуге және VR көзілдірігі немесе дулыға сияқты арнайы құрылғылармен өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін технология. Бұл технология басқа кеңістікте болу елесін жасайды, көбінесе үш өлшемді графиканы, дыбыстық эффектілерді және басқа сенсорлық әсерлерді қолданады. Журналистика саласында виртуалды шындық ақпаратты құру мен берудің жаңа мүмкіндігін ұсынады. Журналистер VR-ді аудиторияны әр түрлі оқиғалар мен сценарийлерге батыру үшін қолдана алады, мейлі ол майдандағы соғыс, джунгли экспедициясы немесе сүйікті топтың концерті болсын[4].

Журналистикада виртуалды шындықты пайдаланудың негізгі артықшылықтарының бірі-иммерсивті және эмоционалды мазмұнды құру мүмкіндігі. Пайдаланушылар оқиғаны

оқып немесе көріп қана қоймай, болып жатқан оқиғаларға қатысушы ретінде сезінуі мүмкін, бұл тәжірибені күшті және есте қаларлық етеді. Сонымен қатар, VR интерактивті әңгімелер құруға мүмкіндік береді, мұнда пайдаланушылар сюжеттің дамуына әсер ете алады және не болып жатқанына белсенді қатыса алады. Бұл аудиторияға тақырыптар мен мәселелерді тереңірек және саналы түрде зерттеуге мүмкіндік беретін білім беру және ақпараттық мазмұнды құрудың жаңа мүмкіндіктерін ашады.

Дегенмен, журналистикада виртуалды шындықты пайдалану да кейбір қиындықтарды тудырады. Біріншіден, мазмұнды құрудың техникалық күрделілігі: жоғары сапалы VR мазмұнын жасау үшін арнайы дағдылар мен жабдықтар қажет. Екіншіден, қол жетімділік сұрақтары бар: барлық пайдаланушылар виртуалды шындық құрылғыларына қол жеткізе алмайды, бұл аудиторияның қол жетімділігін шектеуі мүмкін.

Бүгінгі таңда әлеуметтік медиа біздің күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігіне айналды. Олар Байланыс, ақпарат беру және мазмұнды құрудың қуатты құралы болып табылады. Оларды қолданудың маңызды аспектілерінің бірі-жаңалықтар мен ақпараттарды делдалсыз жіберу және алу мүмкіндігі. Бұл жаңа құбылыстың пайда болуына әкеледі — дәстүрлі бұқаралық ақпарат құралдарына балама болатын ақпарат алмасу платформалары ретінде әлеуметтік желілер.

Ақпарат алмасу платформалары ретіндегі әлеуметтік желілердің басты ерекшеліктерінің бірі-олардың демократиясы мен қол жетімділігі. Редакторлар мен журналистер мазмұнды құру және тарату процесін бақылайтын дәстүрлі бұқаралық ақпарат құралдарынан айырмашылығы, әлеуметтік желілерде әр қолданушы өз пікірін айта алады, жаңалықтар мен ақпаратты аудиториямен делдалсыз бөлісе алады. Бұл азшылықтардың пікірлерін тыңдауға және қоғамдық пікірталастарға қатысуға мүмкіндік беретін әртүрлі көзқарастар мен пікірлерге жол ашады. Сонымен қатар, әлеуметтік медиа ақпарат алмасу платформасы ретінде жаңалықтардың таралу жылдамдығына ие. Лезде байланыс және мазмұнды кең аудиториямен лезде бөлісу мүмкіндігі арқылы жаңалықтар мен оқиғалар бірнеше минут ішінде миллиондаған пайдаланушыларға жетіп, тез вирустық сипатқа ие бола алады. Бұл әлеуметтік медианы болып жатқан оқиғаларға жылдам әрекет етудің және нақты уақыттағы ақпаратты берудің тиімді құралына айналдырады. Дегенмен, әлеуметтік медианы ақпарат алмасу платформасы ретінде пайдалану да белгілі бір қиындықтар мен тәуекелдерді тудырады. Біріншіден, желіде таралатын ақпараттың үлкен көлемінің ішінде сенімді және дәлелденген дереккөздерді бөліп көрсету қиын. Бұл жалған ақпарат пен жалған жаңалықтардың таралуына әкелуі мүмкін, бұл ақпараттық ресурстарға деген қоғамдық сенімге қауіп төндіреді. Әлеуметтік медианы ақпарат алмасу платформасы ретінде пайдалану арқылы құпиялылық пен деректер қауіпсіздігі мәселелері туындайды. Пайдаланушылар жеке өміріне қауіп төндіруі және жеке ақпаратын дұрыс пайдаланбауы, сондай-ақ цифрлық

алаяқтық пен кибербуллингтің құрбаны болуы мүмкін[5, 49 б].

Осы қиындықтарға қарамастан, әлеуметтік медиа ақпарат алмасу платформасы ретінде ақпаратты беру, пікір алмасу және қоғамдық пікірді қалыптастыру үшін маңызды және тиімді құрал болып қала береді. Олардың маңыздылығы болашақта өсе береді, өйткені олар цифрлық дәуірде маңызды байланыс арнасына айналууда. Алайда, жаңа сын-қатерлерге сәтті бейімделу және жаңа мүмкіндіктерді пайдалану үшін журналистер өз дағдыларын үнемі дамытып, жетілдіріп отыруы керек. Олар өзгерістерге дайын болуы керек, жаңа технологиялар мен инновацияларға икемді жауап беруі керек және өздерінің кәсіби принциптері мен құндылықтарына адал болуы керек.

Әдебиеттер:

- Ж., & Желсекенов, Д. — «Қазіргі журналистикадағы ақпарат-коммуникативтік технологиялар: даму қолөнершілері мен болашағы зор». — Алматы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің хабаршысы. Серияса журналистикасы, 1 (87), 23-28. (2018)
- Сейтжанова, А.Ж. — «Қазақ журналистикасы қалыптастырудағы ақпараттық-коммуникативтік технология ролі: Қазақстан тәжірибені талдауы». — Алматы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің хабаршысы. Журналистика сериясы, 2 (90), 55-61. (2019)
- Қанатова, Г.Т., & Орынбаева, А. О. — «Қазақ журналистикасы ақпарат-коммуникативтік технологиялар қолдан: Қазақстан тәжірибесі». — Алматы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің хабаршысы. Серияса журналистикасы, 3 (83), 39-45. (2019)
- Жұмашов, Р.К. — «Ақпараттық және коммуникативтік технологиялар заманауи журналистиканың ретінде». — Алматы, «Отандық жазбалар» электронды ғылыми-тәжірибелік журналдар, 24 (1), 116-121. (2016)
- Жекебаева, Г.Т. — «Ақпараттық-коммуникативтік технология әсеріннен заманауи журналистиканың трансформациясы». — Алматы, Ғылым мен білімнің қолөнері, (6), 112. (2018)
- Литвинова, Ю.Н. — «Журналистикадағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар: жаңа мүмкіндіктер мен қиындықтар». — Мәскеу, Мәскеу университетінің хабаршысы. 10 Серия. Журналистика, (6), 22-34. (2018)
- Зубарева, О. В. — «Ресейдің қазіргі журналистикасындағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуы». -Мәскеу, МГИМО университетінің Ғылыми хабаршысы, (6), 196-204. (2017)

- Андреева, Н. В. — «Ресейдегі қазіргі журналистиканың дамуына ақпараттық технологиялардың әсері». Мәскеу, Ғылым мен білімнің қазіргі мәселелері, (2), 123-130. (2019)
- Беляков, А. А., & Барышникова, Н. В. — «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар жағдайында журналистердің кәсіби құзыреттерін трансформациялау». Ресей, Ресей халықтар достығы университетінің хабаршысы. Серия: Журналистика, (3), 41-47. (2018)
- Мельникова, Ю. И. — «Қазіргі журналистикадағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың рөлі». — Мәскеу, Инновациялық экономика және білім, (1-2), 183-187. (2016)

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.